

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
доцент _____ Ігор ГЕРУШ
"06" _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ»

(курс за вибором)

підготовки фахівців на другому (магістерському) рівні

Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальності	225 «Медична психологія»
Освітній рівень	«Магістр»
Курс навчання	I (семестри I, II)
Факультет	медичний 4
Кафедра	соціальної медицини та організації охорони здоров'я

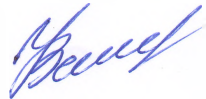
2021 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Робоча навчальна програма з навчальної дисципліни «Історія медицини» для вищих медичних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації розроблена для спеціальності 225 «Медична психологія» складена відповідно Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорони здоров'я» спеціальності 225 «Медична психологія», навчального плану та освітньо-професійної програми підготовки фахівців у Буковинському державному медичному університеті
Укладач д.і.н, проф. Марія МАНДРИК-МЕЛЬНИЧУК

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я "27" серпня 2021 року, протокол № 2.

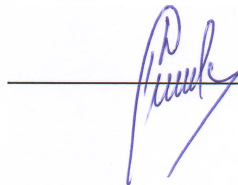
Завідувач кафедри
соціальної медицини
та організації охорони здоров'я,
доцент

Ігор НАВЧУК

Робочу програму схвалено на засіданні предметної методичної комісії з дисциплін гігієнічного профілю від "30" серпня 2021 року протокол № 1

Голова предметно-методичної
комісії, професор

Святослав ДЕЙНЕКА

@Марія МАНДРИК-МЕЛЬНИЧУК
БДМУ
2021/2022рік

ВСТУП

Опис навчальної дисципліни (анотація).

Навчальна дисципліна «Історія медицини» передбачає опанування:

- опанування теоретичною та практичною спадщиною, яка відображає людський досвід та знання у лікуванні тих чи інших захворювань;
- вивчення важливих наукових відкриттів, винаходів, технологій, праць визначних мислителів, медиків, які вплинули на розвиток медицини і на становлення медичної психології зокрема;
- формування уявлення про лікарську професію та професію медичного психолога, їх значення, морально-етичні засади діяльності лікаря-психолога, чинники, які наклали свій відбиток на становленні цієї професії від найдавніших часів і до сьогодення;
- опанування знаннями, які стосуються захворювань, їхньої характеристики, симптомів, проявів, усього спектру засобів і методів лікуванням у різні періоди становлення людських цивілізацій, шляхів збереження і зміцнення здоров'я, уявлень про гігієну та її визначальну роль у попередженні захворювань.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія накопичення знань про будову тіла людини, фізіологію, типи захворювань, у тому числі й психічних захворювань, їхню характеристику, симптоми, прояви, увесь спектр засобів і методів лікуванням людини у різні періоди становлення цивілізації – від найдавніших часів до сучасності, шляхів збереження і зміцнення здоров'я, уявлень про гігієну та її визначальну роль у попередженні захворювань.

Міждисциплінарні зв'язки. «Історія медицини» як навчальна дисципліна:

- ґрунтується на вивченні студентами навчальних дисциплін: всесвітньої історії, історії України, історії культури, біоетики, гігієни, анатомії, фізіології, медичної деонтології;
- закладає основи вивчення історії становлення окремих медико-біологічних напрямків, їхньої трансформації у сучасні галузі медичної науки та окремі клінічні дисципліни;
- забезпечує вивчення становлення морально-етичних засад медичної професії;
- сприяє формуванню уявлення про історію лікувальних закладів та санітарно-гігієнічних споруд з урахуванням специфіки історичного періоду;

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1 *Метою вивчення* навчальної дисципліни «Історія медицини» є підготовка магістрів у галузі медицини, зокрема медичній психології, які б володіли достатнім обсягом знань і навичок про різні періоди становлення людського досвіду лікування, методи діагностики тих чи інших захворювань, зокрема захворювань та патологічних станів, які пов'язані з психічним здоров'ям; про історію відкриттів, винаходів, технологій, методик, які вплинули на становлення сучасної медицини та медичної психології; про роль наукових напрацювань вчених у становленні різних галузей і напрямків сучасної медицини та медичної психології; про еволюцію професії медичного психолога та її морально-етичної регламентації.

1.2 Основними завданнями навчальної дисципліни «Історія медицини» є:

- 1) засвоєння змісту, значення і ролі історії медицини як навчальної дисципліни та напрямку наукових досліджень у формуванні особистості майбутніх медичних психологів;

- 2) опанування основних завдань історії медицини та її місця в системі підготовки медичних психологів;
- 3) опанування періодизацією історії медицини та основними критеріями виділення окремих періодів;
- 4) ознайомлення з основними рисами первісного суспільства та шляхами накопичення людських уявлень про здоров'я, гігієну, хвороби, їх ознаки та способи лікування;
- 5) формування знань про сутність різних первісних релігійних уявлень та їх вплив на розвиток медичних знань та навичок гігієни;
- 6) опанування методикою інтерпретації розвитку медицини в історичній ретроспективі крізь призму наукових відкриттів, постатей видатних дослідників, авторів унікальних методик, розробників новітніх технологій, приладів, препаратів, які кардинальним чином вплинули на подальший розвиток медицини;
- 7) формування вміння характеризувати та інтерпретувати джерела з історії медицини первісного суспільства.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

Відповідно до вимог Стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

- **Інтегральна**

Здатність вирішувати типові і складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

- **Загальні:**

ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії.

ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей»

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
1	ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії.	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є основою для оригінального мислення та	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.

		проведення досліджень.	процедур.		
2	ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень.	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Управління робочими або навчальними процесами, які є складними непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
3	ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень.	Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.	Зрозуміле недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.

	активного відпочинку та ведення здорового способу життя.				
--	--	--	--	--	--

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання (ПРН), формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

Знати:

- зміст, значення і роль історії медицини як навчальної дисципліни та напрямку наукових досліджень у формуванні особистості майбутніх лікарів;
- основні завдання історії медицини та її місце в системі підготовки лікарів;
- періодизацію історії медицини та основні критерії виділення окремих періодів;
- основні риси первісного суспільства та шляхи накопичення людських уявлень про здоров'я, гігієну, хвороби, їх ознаки та способи лікування;
- сутність різних первісних релігійних уявлень та їх вплив на розвиток медичних знань та навичок гігієни;
- інтерпретувати розвиток медицини в історичній ретроспективі крізь призму наукових відкриттів, постаті видатних дослідників, авторів унікальних методик, розробників новітніх технологій, приладів, препаратів, які кардинальним чином вплинули на подальший розвиток медицини;
- характеризувати та інтерпретувати джерела з історії медицини первісного суспільства;
- визначити особливості природничо-наукових і медичних знань.

Уміти:

- критично мислити;
- опрацьовувати та аналізувати зміст історичних джерел;
- виявляти найголовніше та робити висновки;
- застосовувати компаративний та синхроністичний методи реконструкції історії розвитку медицини.

Демонструвати:

- глибоке розуміння суспільної і соціальної значущості лікарської професії, її давньої історії, її морально-етичної регламентації;
- здатність представляти результати своїх напрацювань публічно, вести дискусію і відстоювати власну позицію;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

ПРН 12. Планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження, спрямовані на отримання нових знань та/або створення нових технологій у сфері медичної психології.

ПРН 14. Розробляти та реалізовувати наукові і прикладні проєкти у сфері медичної психології, та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти з урахуванням наукових, економічних, правових, етичних та соціальних аспектів.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин 3 кредити ЄКТС.

Дисципліна складається з 1 модуля, вивчається на 1-му курсі, кінцеві цілі її вивчення однакові, тому складено єдину наскрізну програму.

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них				Рік навчання
	годин/ кредитів ЄКТС	аудиторних		СРС	
		лекцій	семінарських занять		
Модуль 1.Історія медицини	90 / 3	10	10	70	1-й
Всього	90 / 3	10	10	70	1-й

МОДУЛЬ 1.Історія медицини.

Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.

Історія медицини як наука та предмет викладання. Періодизація і хронологія. Історіографія. Особливості історико-медичних досліджень і їх значення в підготовці майбутнього лікаря. Основні галузі історико-медичних досліджень. Джерела вивчення історії медицини. Зародження медицини в людському суспільстві. Джерела. Палеопатологія (палеоостеологія), палеосерологія, палеоботаніка, палеогенетика, палеомікробіологія (палеовірусологія), палеоепідеміологія, палеозоологія, палеопсихологія, археологія, біоархеологія, етнографія та палеоантропологія, палеодемографія, геологія, палеоонтологія, писемні свідчення істориків. Проблема реконструкції первісної історії. Етноархеологія і біоархеологія. The Ancient Biomolecules Centre (ABC) Оксфордського університету. Становлення первісного суспільства та первісного лікування. Основні етапи антропосоціогенезу. Сучасні уявлення про походження людини. Розвиток абстрактного мислення і мови. Зародження проторелігійних уявлень. Захворювання давніх людей. Раціональні способи колективного лікування (лікарські засоби рослинного, тваринного та мінерального походження, допомога при пологах та травмах, зупинка кровотечі, кровопускання, трепанація черепу. Розвиток гігієнічних навичок. Наслідки неолітичної революції. Поєднання колективного лікування і знахарства. Давнє населення України. Ритуальний канібалізм. Трипільська культура. Цілительні практики в період занепаду первісного суспільства (з X–V тис. до н.е.). Поява професійних служителів культу зцілювання.

Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.

Поняття «цивілізація» та її ознаки. Медицина в країнах Стародавньої Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Історичні джерела про лікування. Винайдення клинопису. Школи-академії. Перша «фармакопея» з Ніппуру (2200–2100 рр. до н.е.). Давньошумерські лікарі (*Лулу*). Винаходи Вавілонії та Ассирії. Міфологічні уявлення і медична діяльність. Два напрямки в лікуванні. Закони Хамурапі про лікарську етику. Санітарно-технічні споруди. Медичні знання в Стародавньому Єгипті (III-I тис. до н.е). Періодизація і хронологія історії і лікування Стародавнього Єгипту. Основні давньоєгипетські медичні тексти, папіруси. Гігієнічні навички. Храмова медицина. Розвиток магічних практик. Уявлення про будову людського тіла. Розвиток медичної освіти (Мемфіс, Фіви, Геліополь).

Розвиток медичних знань в Стародавній Індії. Періодизація і хронологія історії і лікування давньої Індії. Джерела. Медицина в харапський, ведичний і класичний періоди. Гігієнічні традиції. «Закони Ману». Медична освіта. Центри медичної освіти: Таксіла і Касі. Лікарська етика.

Давньокитайська медицина. Філософські школи Стародавнього Китаю та їхні вчення. Теорія давньокитайської медицини. Уявлення про будову людського тіла. Діагностика. Вчення про пульс. Акупунктура. Лікарські засоби давньокитайської медицини. Профілактичний напрямок в давньокитайській медицині. «Ігри п'яти тварин», дихальна гімнастика, масаж. Варіоляція.

Медицина в Стародавній Греції. Періодизація. Джерела. Особливості розвитку науки в Стародавній Греції. Зв'язок античної науки, медицини і філософії. Вчення про чотири соки організму Евріфона. Гуморальна теорія Платона. Гуморальна теорія Гіпократа–Галена. Традиційне лікування. Культ Асклепія. Храмова і емпірична медицина. Астрологія і магічна медицина. Медичні школи: родоська, кіренська, кротонська, сицилійська, кнідська, коська. Гіппократ, його життя і діяльність. «Гіппократівський збірник», його структура і зміст.

Лікарська етика давньогрецьких лікарів. Наукова школа Аристотеля. Олександрійська наукова школа. Мусейон. Олександрійська бібліотека.

Медицина в Стародавньому Римі. Періодизація, хронологія, джерела. Санітарно-технічні споруди. Санітарна справа. Медичні енциклопедії. Організація медичної справи. Народна медицина. Розвиток релігійно-магічної домашньої медицини. Воєнна медицина. Валетудинарії. Розвиток медичної справи в містах. Діяльність архіатрів. Медичні школи. Вчення Корнелія Цельса. Гален і галенізм в історії медицини. Становлення християнства, його вплив на розвиток медичної діяльності. Ксенодохії та лікарні.

Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.

Медицина у Візантійській імперії. Особливості візантійської культури і медицини. Джерела. Християнство і його роль в розвитку науки й медичної справи в імперії. Монастирські і світські лікарні. Орибазій і пізноантичний енциклопедизм. Павло Егінський. Антоній Великий. Василій Великий. Діяльність притулків для сиріт, вдів, престарілих та калік. Лікарська етика.

Медицина народів середньовічного Сходу. Медичні школи, аптеки, лікарні. Іслам і розвиток гігієнічних традицій. Питання особистої гігієни і профілактики захворювань в „Корані”. Медичні трактати арабських мислителів. Хімія, алхімія і медицина. Арабська культура і мавританська Іспанія.

Медицина в Західній Європі в періоди раннього та розвинутого середньовіччя. Ранньосередньовічні енциклопедії. Хроніки. Санітарний стан міст у XIII–XIV ст. Лепрозорії. Епідемії чуми, віспи, висипного тифу, брюшного тифу, малярії, грипу, туберкульозу. «Чорна смерть». Карантини. Культ святих-цілителів. Медико-теологічні трактати. Притулки при церквах і монастирях. Монастирські лікарні. Релігійні братства та Ордени. Заснування світських лікарень в XI ст. Правове регулювання діяльності лікарів. Медична освіта. Школи: генеральні, універсальні, комунальні та звичайні. Сім вільних мистецтв. Салернська медична школа. Тротула де Руджиєро, Бартоломео Салернський, Фругардо Салернський. Заснування університетів. Секуляризація і професіоналізація медичної справи. Церковний собор в Парижі. Заборона практикувати хірургію. Інквізиція (XIII ст.). Схоластика і медицина. Профілактичний напрямок в середньовічній медицині.

Феномен «Українського Середньовіччя». Медицина Київської Русі. Джерела з історії і медицини Київської Русі. Давньоруська медична навчальна література. Народна медицина до і після прийняття християнства. Народні цілителі. Давньоруські травники. Монастирська медицина. Феодосій Печерський, Антоній Печерський (983–1073 рр.), Алімпій, Агапіт, Пимен Посник, Даміан Цілитель, дякон Маркел. Світська медицина. Медична етика. Санітарна справа. Епідемії. Військова медицина.

Медицина в країнах південно-Східної Азії. Розвиток традиційного лікування у середньовічному Китаї. Перші державні школи традиційної медицини та університет. Тибетська медицина.

*Медицина епохи Відродження.*Ренесансний гуманізм і антропоцентризм. Медична література в епоху Відродження. Популярні посібники з медицини і анатомії. Становлення анатомії як науки. Мистецькі студії та медицина. Падуанський університет в XVI ст. Андреас Везалій. Реальдо Коломбо, Габріель Фаллопій, Бартоломій Євстахій.Становлення фізіології як науки. Ятрофізика, ястромеханіка. Становлення ембріології.).Зародження клінічної медицини. Ятрохімія. Медична система Парацельса. Розвиток хірургії.Особливості розвитку епідемій в період пізнього Середньовіччя. Лікарська етика в епоху Відродження. «Інвенктивна проти лікаря» Ф. Петрарки. Листи Е.Роттердамського. Етичні питання в *Religio Medici* Томаса Брауна.

*Україна і проблема Північного Відродження.*Перекладацький рух.Утвердження ренесансно-реформаційних ідей в Україні. Медична освіта. Болонський, Падуанський, Краківський університети і українська культура. Юрій Дрогобич. Костянтин Острозький і «Острозькі Афіни». Герасим Смотрицький. Замоїська академія.Виникнення братств. Братські школи.Громадська медицина. Монастирські і братські шпиталі. Реміснича (цехова) медицина.Боротьба з епідеміями.Гігієна. Санітарний стан міст.Військова медицина в Запорізькій Січі. Фармація. Василь Русин.Перша публічна аптека у Львові.

Медицина народів Американського континенту до і після конкісти. *Культура майя*(з І тисячоліття до н.е.). Винайдення писемності. Писемні джерела. Розвиток математики, астрономії, архітектури, філософії, медицини. Палеоантропологічні знахідки. Раціональне лікарське лікування. Релігійні уявлення і лікування. Традиційні обряди, що пов'язані з лікуванням. Гігієнічні традиції. *Держава ацтеків.* Фармація. Допомога при пологах. Гігієнічні традиції. Зародження державної організації медичної справи.*Імперія інків.* Емпіричні і релігійно-містичні основи в медицині. Бальзамування померлих. Високий розвиок оперативного лікування. Трепанация черепа. Організація медичної справи.

Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.

Періодизація та хронологія.Формування нового типу знання, пов'язаного з технікою й промисловими потребами. Основні ідеї Просвітництва. Розвиток наукових знань і освіти.Просвітницькі ідеї в Україні. Великі природничо-наукові відкриття кінця XVIII ст. та першої половини XIX ст. і їх вплив на формування медичних теорій.Медицина і нові політичні технології. Ідея державної охорони здоров'я. Й.П. Франк, І. Л. Данилевський, Р. Вірхов.Гігієна і громадське здоров'я.Становлення професійної патології. Розвиток суспільної гігієни. Становлення експериментальної гігієни. Земська медицина. Лікарська етика та деонтологія.Становлення медичного законодавства. Передові медико-освітні центри Західної Європи: Лейденський, Единбурзький та Віденський, Геттінгенський університети. Утвердження клінічного методу викладання. Києво-Могилянська академія.Становлення вищої медичної освіти в Росії у XVIII ст. Вклад українських лікарів в проведення реформи вищої медичної освіти в Російській державі кінця XVIII ст. Розвиток аптечної справи. Приватні і державні аптеки. Перші хіміко-фармацевтичні лабораторії для виробництва медикаментів. *Розвиток нормальної та патологічної анатомії.* Анатомічний театр в Університеті св. Володимира. Київська анатомічна школа. Диференціація анатомії (анатомія людини, гістологія, ембріологія, антропологія). Становлення ембріології. Загальна патологія (патологічна анатомія і патологічна фізіологія).Створення кафедр патологічної анатомії в українських університетах. Перший підручник з патологічної фізіології. Українська школа патфізіології. Експериментальний напрямок в патологічній фізіології. *Гістологія. Оптичні винаходи.* М. Мальпігі, А. де Левенгук, М.Ф. Біша. Т. Шванн, Я. Пуркіне. Мікроскопічна анатомія як новий розділ анатомії. Розвиток *цитології* як окремої науки. *Ембріологія.* Порівняльна і еволюційна ембріологія. О.О.Ковалевський, І.І.Мечніков. Фізіологічний напрямок в ембріології.Розвиток *медичної мікробіології.* Поширення епідемій. Відкриття першої вакцини в історії людства. Едвард Дженнер. Відкриття методу вакцинації. Запровадження віспощеплення. Наукова мікробіологія та імунологія. Розвиток *бактеріології.* Становлення *вірусології.* *Фізіологія та експериментальна медицина.**Офтальмологія.* *Електрофізіологія.**Анатомія і патологічна анатомія в Україні.* *Розвиток української мікробіології, терапії, оториноларингології, акушерство і гінекологія, дерматовенерології,*

психіатрії у новий час. Розвиток українських теоретичних наукових шкіл: гігієністів, гістологів, анатомів, патанатомів, патофізіологів, мікробіологів.

Громадська медицина на західноукраїнських землях до початку Другої світової війни. Охорона здоров'я під час війни. Санітарні наслідки війни для України. Основні напрямки охорони здоров'я в післявоєнний період. Дослідження українських вчених стосовно соціальних закономірностей здоров'я і охорони здоров'я. Розвиток мережі медичних, вищих та середніх навчальних закладів, підготовка медичних кадрів.

Вивчення фізіології окремих систем і функцій організму.

Становлення експериментальної медицини. Перші клініко-фізіологічні лабораторії.

І.П. Павлов – засновник вчення про умовні рефлекси та вищу нервову діяльність.

Запровадження клінічного викладання. Г. Бурхав (1668–1738 рр.). Винайдення термометра. Запровадження термометрії у клінічній практиці (XVIII–XIX ст.). Відкриття перкусії: Л. Ауенбруггер (1722–1809 рр.). Відкриття методу безпосередньої аускультатії. Відкриття стетоскопу. Метод глибокої ковзної пальпації живота. Впровадження методів перкусії та аускультатії в медичну практику. Запровадження ендоскопії, рентгенівського методу; апарат Ріва-Роччі для вимірювання артеріального тиску; електрокардіографу; радіоактивних методів; електроенцефалографії.

Хірургія. Історія відкриття наркозу: ефірного, хлороформного. Експериментальне вивчення дії наркозу на тварин. Широке застосування наркозу під час військових кампаній.

Емпіричні методи боротьби з раневою інфекцією: І.Ф. Зіммельвейс (1847р.); І.В. Буяльський; Н.І. Пирогов. Відкриття методів антисептики і асептики. Створення топографічної (хірургічної) анатомії М.І. Пироговим. Становлення військово-польової хірургії. М.І. Пирогов. Відкриття груп крові. Розвиток черевної хірургії. Пересадка тканин і органів. Розвиток хірургії в українських університетах.

Тема 5. Розвиток новітньої медицини в Україні та світі. Історія створення Буковинського державного медичного університету. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини

Організаційні принципи радянської системи охорони здоров'я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки.

Концепції сучасного природознавства і медицина. Біомедицина. Синтетична теорія еволюції. Хромосомна теорія спадковості. Молекулярна біологія. Молекулярна генетика. Морально-етичні проблеми генної інженерії. Модель взаємодії організму з навколишнім середовищем. Екологія людини і соціальна екологія. Психоаналіз і аналітична психологія. Вчення про стрес, адаптаційний синдром і «хвороби адаптації». Концепція про внутрішні захисні сили організму (імунологія, алергологія). Здоровий спосіб життя (валеологія, санологія). Концепція науково-доказової медицини. Вплив людини на навколишнє середовище і техносферу. Нові технології функціональної діагностики і лікування захворювань (ендоскопія і ангіокардіографія; УЗД; комп'ютерна томографія, магніторезонансна томографія). Комп'ютерні технології в медицині. Пошуки токсинів і метаболітів. Синтетичні лікарські засоби і антибіотики.

Система охорони здоров'я (державна, страхова, приватна, змішана). Нова концепція охорони здоров'я.

Основні досягнення в терапії, хірургії, педіатрії, стоматології, мікробіології, імунології, епідеміології, гігієні.

Характерні риси розвитку світової медицини у ХХ столітті. Диференціація і інтеграція наук в хх столітті. Війни і їх значення для розвитку медицини. Військова медицина у ХХ столітті. Педіатрія. Фармокологія. Нові лікарські засоби і методи діагностики, лікування і профілактики захворювань. Нобелівські премії в галузі медицини, фізіології і суміжних з ними наук.

Основні етапи розвитку медицини і охорони здоров'я в Україні у першій половині ХХ ст. Створення Жіночих вищих медичних курсів. Організація науково-медичних закладів, бактеріологічних інститутів та наукових видань.

Медична секція Українського Наукового Товариства в Києві. Лікарська комісія Наукового товариства ім. Т. Шевченка (1898 р.). Створення української амбулаторії «Народна лікарня» (1903 р.). Українське лікарське товариство (1910 р.).

Принципи і методи організації державної системи охорони здоров'я в СРСР. Розвиток медицини, фармації й здобутки системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991). Роль регіональних навчальних і науково – дослідних медичних закладів в розвитку медицини регіону й України

«Українське відродження». Українська національна ідея і розвиток науки та медицини. Створення 3.05.1918 р. урядом Української Держави Міністерства народного здоров'я та опікування; часопис «Українські медичні вісті»; Всеукраїнський лікарський з'їзд; утворення Всеукраїнської спілки лікарів; заснування медичного факультету українського державного університету. Українізація, її значення для розвитку національної науки та медицини. Початок викладання медичних дисциплін українською мовою. Видання медичних словників. Наукова та видавнича діяльність Інституту наукової мови ВУАН. Розвиток наукових і науково-медичних закладів. Формування українських медичних наукових шкіл. Створення у Львові Українського (таємного) університету з медичним факультетом (1921–1925 рр.), діяльність М.Панчишина. Організація в Чехо-Словаччині Спілки українських лікарів (1922 р.), заснування часопису «Український медичний вісник» (1923–1925 рр.), видання у Празі низки підручників для України.

Деукраїнізація. Засудження праць з української медичної термінології як шкідницьких і ворожих, заслання в концтабори працівників Інституту наукової мови ВУАН. розпуск Медичної секції. Розстріли українських вчених-медиків у 1937 р.

Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення охорони здоров'я України за роки радянської влади в розвитку медичної мережі, в підготовці медичних кадрів, в боротьбі з інфекційними захворюваннями.

Основні напрямки і здобутки розвитку експериментальної, клінічної, профілактичної медицини і організації охорони здоров'я в Україні у ХХ-ХХІ ст. Головні тенденції розвитку основних клінічних дисциплін. Успіхи мікробіологів, епідеміологів, вірусологів, гігієністів. Розвиток кріомедицини, космічної медицини. Удосконалення медичної освіти. Досягнення наукових шкіл П.Костюка, М. Амосова, Л. Малої та ін. Всесвітнє визнання досягнень таких наукових центрів, як Інститут клінічної та експериментальної хірургії, Інститут серцево-судинної хірургії, Одеський інститут очних хвороб і тканинної терапії, Інститут геронтології. Медицина і наслідки Чорнобильської катастрофи. Створення Академії медичних наук (О. Возіанов).

Заснування Всеукраїнського лікарського товариства (Л.Піріг). Проблеми біоетики та християнської етики в медицині. Перший національний конгрес з біоетики, (вересень, 2001 р.). Конференція «Медицина і українська культура» (1993 р.). Шляхи реформування медицини, нове законодавство: «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992 р.), «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення України» (1994 р.). Основні шляхи реформування громадської медицини в ринкових умовах. розвиток фармації.

Міжнародний Червоний Хрест. Історія створення та основні напрямки діяльності. Міжнародні програми ВООЗ. Інформаційно-статистична діяльність. Міжнародні гуманітарні рухи. Медична етика і деонтологія в сучасному світі. Біоетика. Криза доктрини «соціальної інженерії» і «соціальної технології».

Антропогенетика і політика. Євгеніка. Євгенічний рух в європейській історії.

Ідеологізація науки і медицини. «Мічурінська генетика» (СРСР, 1929–1964).

Генетика людини, генетична інженерія і екологічна етика. Основні принципи проведення генно-інженерних досліджень.

Технологія секвентування ДНК (група В. Гілберта, і А. Максам в Гарварді, група Ф. Сенджера в Кембриджі). Міжнародний проект «Геном людини» – визначення молекулярної структури людського геному. (1980-ті, керівник проекту Дж. Уотсон, завершення 10 січня 2000 р., червень 2000 р.), діяльність *International Human Genome Sequencing Consortium*, *TIGR (The Institute of Genomic Research)* і *Celera*. Програма «Етичні, юридичні і соціальні наслідки проекту «Геном людини» *ELSI (Ethical, Legal, and Socail Issues)*

в рамках Проекту «Геном людини». Міжнародна організація *HUGO* (*Human Genom Organization*).

Глобальна біоетика.

Історія медицини краю. Історія становлення та розвитку БДМУ

Історія медицини на теренах Північної Буковини. Розвиток народної медицини на Північній Буковині в період до 1900-1940 рр. Історія розвитку та становлення медичної освіти, розвитку системи охорони здоров'я в період з 1944 року. Історія розвитку та становлення Чернівецького державного медичного інституту, Буковинської державної медичної академії, БДМУ. Основні напрямки в розвитку охорони здоров'я населення та медичної науки в Україні до 2020 року. Наукові школи та відомі вчені-лікарі Північної Буковини.

Модульний контроль: історія медицини.

Перелік питань до модульного контролю № 1

1. Основні досягнення терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни у ХХ столітті.
2. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
3. Історія появи медичної емблеми. Трагування найвідоміших символів медичних емблем.
4. Історія створення Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та його призначення. Найважливіші завдання цього товариства.
5. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації. Міжнародні гуманітарні рухи із участю медичних працівників (наприклад, «Лікарі світу проти насильства і тероризму» (2003) тощо) та їх призначення.
6. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та наступній повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
7. Внесок вчених України в розвиток медичної науки у дорадянський період (Д.С. Самойлович, І.І. Мечніков, А.М. Філомафітський, В. Чаговець, Т.Г. Яновський, Д.К. Заболотний, інші)
8. Видатні лікарі-науковці вихідці із Буковини І. Мікулич-Радецький, Н. Монастирський та їх внесок у розвиток медичної науки.
9. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Відомі випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
10. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення.
11. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
12. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.
13. Коротка характеристика епохи Стародавнього Світу. 10 ознак цивілізації і як вони могли вплинути на розвиток медицини у країнах Стародавнього Світу (5 тис. до н. е. – 5 ст. н. е.).
14. Загальні риси розвитку медичної діяльності у країнах Стародавнього Світу. Джерела вивчення. Чому медицину Стародавнього Світу називають храмовою? Медицина у країнах Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Погляди на причини захворювань, методи діагностики, напрямки в лікуванні, медична освіта, медична література, спроби регламентації лікарської діяльності.
15. Медицина середньовіччя. Арнольд із Вілланови та його праця «Салернський кодекс здоров'я»

16. Характерні риси в розвитку і здобутки медицини Єгипту. Джерела інформації. Як вплинула вузька спеціалізація лікарів на подальший розвиток медицини?
17. Характерні особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавній Індії. Джерела інформації. Розвиток медичних знань, етики, освіти у Індії.
18. Давньокитайська медицина, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
19. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші) .
20. Гіппократ, його діяльність і значення в історії медицини. «Гіппократів збірник» як перша медична енциклопедія: його структура, зміст і значення в історії медицини.
21. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їх роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
22. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву.
23. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
24. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.
25. Особливості розвитку і досягнення медицини в арабських країнах. Медичні школи, лікарні, аптеки, бібліотеки, клінічна підготовка лікарів.
26. Абу Алі Ібн – Сіна як видатний вчений - енциклопедист та його значення в історії медицини. «Канон лікарської науки» Авіценни, його структура і короткий зміст та значення для розвитку медицини. Аль – Біруні, його праця «Фармакогнозія» і її значення в історії медицини й фармації.
27. Монастирська і світська медицина періоду раннього середньовіччя в Європі. Релігійні братства і їх турбота про хворих (Орден Святого Бенедикта, Орден Святого Лазаря та інші). Правове регулювання діяльності лікарів. Підготовка лікарів у Салернській школі.
28. Розвиток медицини в Західній Європі в епоху Відродження (16-17 ст.). Утвердження дослідного методу в науці. Ятрофізика і ятрохімія та їх роль у розвитку медицини. Якою стає медична література періоду Ренесанса?
29. Падуанський університет і роль його науковців (Везалій, Коломбо, Гарвей, Батіста Монтано, Фракасторо Джованні Морганьї, Рамацціні) у розвитку медичної науки й в підготовці лікарів.
30. Розвиток медичної науки в період Відродження. Становлення анатомії, фізіології, ембріології як наук. Початок мікроскопії і її значення в медицині. Розвиток хірургії, клінічної медицини, фармації, хімії, деонтології.
31. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.): хірургія, терапія, діагностика захворювань. Великі наукові відкриття в анатомії, фізіології, гігієні, біології, хімії, мікробіології? Що вони дали для подальшого розвитку клінічної медицини?
32. Медицина ХХ століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у ХХ столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у ХХ столітті.
33. Основні досягнення у ХХ столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни.
34. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
35. Історія медицини України: періодизація, хронологія. Джерела. Медицина на теренах України в княжий період (X-XIV ст.). Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Джерела медичних знань.

36. Розвиток медицини у Галицько-Волинському князівстві. Медицина на українських теренах в литовсько-польську добу.
37. Медична освіта в Україні. Роль Острозької, Києво-Могилянської та Замойської академій у підготовці медичних кадрів для України. Медицина в період гетьманського правління (Козацької держави).
38. Становлення вищої медичної освіти в Російській імперії у 18 ст. Вклад українських лікарів і науковців у цю справу (М.М.Тереховський, О.М.Шумлянський, П.А.Загорський, Н.Максимович-Амбодик та інші).
39. Медична освіта на теренах України у 18-19 століттях. Становлення наукових медичних шкіл при університетах, наукових товариств медиків. Медичне просвітництво в Україні.
40. Медичне забезпечення населення в Російській імперії у 18-19 століттях. Земська медицина і її значення в історії медицини.
41. Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991).
42. Сучасні видатні українські вчені-медики, керівники НДІ НАМН та МОЗ України.

Модульний контроль.

Виконання самостійної роботи студента (СРС)

Для виконання СРС пропонується окремі питання Теми 2.Становлення медицини в період античності (Стародавній Рим):

1. Медицина Стародавнього Риму. Джерела, періодизація та хронологія. Характеристика кожного із періодів.
2. Становлення професійної армії та військової медицини. Створення державних та православних медичних шкіл.
3. Авл Корнелій Цельс і його праця «Про медицину».
4. Гален із Пергама та його праця «Про доцільність частин людського тіла».
5. Медицина в елліністичному Єгипті та Лівії. Александрійський Мусейон (Храм Муз), його видатні вчені.
6. Розквіт описової анатомії та хірургії. Герофіл та Еразістрат – видатні представники александрійської медичної школи.

Для виконання СРСР пропонуються окремі питання Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.

1. Джерела вивчення культури та медицини Київської Русі. Давньоруські травники.
2. Прийняття християнства та його вплив на розвиток медицини. Монастирські лікарні та санітарно-технічні споруди Київської Русі. Діяльність лікарів-ченців.
3. Києво-Могилянська академія та її значення в розвитку вітчизняної культури та медицини.
4. Медична допомога в Запорозькій Січі.

3. Структура навчальної дисципліни «Історія медицини»

№	Назви тем	Кількість годин				
		Усього	У тому числі			
			Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота
МОДУЛЬ 1.ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ						
1	Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.	4	2	2		
2	Тема 2. Медицина Стародавнього Світу.	4	2	2	20	

	Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.					
3	Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.	4	2	2	16	
4	Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.	4	2	2	18	
5	Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини.	4	2	2	10	
	Індивідуальна робота (за наявності)					6
	Усього годин за модуль	20	10	10	64	
	Кредитів ЄКТС за модуль 3,0					
	Усього годин за дисципліну:	90	10	10	64	6

4. *Теми лекцій*

№	Назва теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ		
1	Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини як навчальна дисципліна і галузь науки. Зародження лікувального досвіду у первісному суспільстві.	2
2	Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику.	2
3	Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.	2
4	Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.	2
5	Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини.	2
	Усього годин за модуль	10
	Усього годин за дисципліну*	10

5. *Теми семінарських (практичних) занять*

№	Назва теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ		
1	Історія медицини як наука та предмет викладання. Медицина первісного суспільства	2
2	Медицина Стародавнього Світу	2
3	Медицина епохи Середньовіччя. Медицина Київської Русі. Медичні знання та лікувальна практика в добу Гетьманщини.	2
4	Медицина Нового часу. Розвиток медико-біологічних та клінічних дисциплін.	2
5	Світова медицина з XIX ст. до наших днів. Історія медицини на Буковині та Буковинського державного медичного університету. Модульний контроль (залік).	2
	Усього годин за модуль	10
	Усього годин за дисципліну	10

7. *Теми лабораторних занять*

Лабораторні заняття не передбачені навчальним планом

8. *Самостійна робота*

1. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ		
Перелік питань		
1	<p>Тема 2. Медицина Стародавнього Світу. Становлення медицини в період Античності. Виникнення перших санітарно-гігієнічних споруд та лікувальних закладів. Вплив релігії на лікувальну практику. Профілактичний напрямок в давньокитайській медицині. «Ігри п'яти тварин», дихальна гімнастика, масаж. Варіоляція.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Медичні школи Стародавньої Греції: родоська, кіренська, кротонська, сицилійська, кнідська, коська. - Медичні школи Стародавнього Риму. Вчення Корнелія Цельса. Гален і галенізм в історії медицини. - Уявлення про будову людського тіла. Розвиток медичної освіти (Мемфіс, Фіви, Геліополь).	20
2	<p>Тема 3. Медицина Середньовіччя та в епоху Відродження.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Іслам і розвиток гігієнічних традицій. Питання особистої гігієни і профілактики захворювань в „Корані”. - Арабська культура і мавританська Іспанія. - Епідемії чуми, віспи, висипного тифу, брюшного тифу, малярії, грипу, туберкульозу. «Чорна смерть». Карантини. - Народна медицина до і після прийняття християнства в Київській Русі. Народні цілителі. Монастирська медицина. Перші шпиталі та лікарні при монастирях. Давньоруські травники. Медицина Галицько-Волинської держави. Заснування військової медицини в часи Гетьманщини.	16
3	<p>Тема 4. Медицина Нового часу. Зародження медико-біологічних напрямків.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Великі природничо-наукові відкриття кінця XVIII ст. та першої половини XIX ст. і їх вплив на формування медичних теорій. - Передові медико-освітні центри Західної Європи: Лейденський, Единбурзький та Віденський, Геттінгенський університети. - Створення кафедр патологічної анатомії в українських університетах.	18
4	<p>Тема 5. Розвиток новітньої медицини в світі та Україні. Історія створення БДМУ. Діяльність видатних науковців університету та Північної Буковини.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Організаційні принципи радянської системи охорони здоров'я. Лікувально-профілактична допомога. Охорона материнства і дитинства. Організація санітарної служби в країні. Голод в Україні та його соціально-медичні наслідки. - Розвиток українських теоретичних наукових шкіл: гігієністів, гістологів, анатомів, патанатомів, патофізіологів, мікробіологів. - Основні досягнення у XX столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни. - Постаті видатних вчених-медиків Північної Буковини.	5
	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	59
	Виконання індивідуального дослідного завдання за обраною темою.	6
	Підготовка до модульного контролю	5
Усього годин за модуль		70
Усього годин за дисципліну		70

9. Індивідуальні завдання

До кожної теми практичного заняття та для теми самостійної роботи передбачено виконання індивідуальних творчих завдань, тему яких студенти обирають довільно з запропонованого преліку. Воно виконується у формі тез, наукового есе, статті, презентації з обов'язковим публічним захистом на практичному занятті.

10. Завдання для самостійної роботи

ІНДЗ

1. Лікування в період розквіту первісного суспільства
2. Застосування магічних ритуалів у лікуванні людини.
3. Колективне лікування і знахарство у давні часи.
4. Стародавній обряд ініціації та захворювання, пов'язані з ним.
5. Цілительні практики в період занепаду первісного суспільства (з X–V тис. до н.е.).
6. Ініціативні захворювання, сні та магічне зцілення в архаїчній культурі.
7. Культ предків і уявлення про причини захворювання.
8. Перші медичні тексти як джерела історії медицини.
9. Ассирійській рецептурний посібник, т.зв. «Довідник *Набу-лехо*» (XII ст. до н.е.).
10. Міфологічні уявлення і медична діяльність.
11. Священні книги («шрути») стародавніх індійців: «Ригведа», «Самаведа», «Яджурведа», «Атхарваведа» як джерела знань про хвороби.
12. Конфуціанське вчення про «виправлення імен».
13. Лікарська етика давньогрецьких лікарів. «Клятва», «Закон», «Про лікаря», «Про благопристойну поведінку», «Настанови».
14. «Святі промови» П. Елія Арістїда (117-189 рр.).
15. Формування лікарської етики у період середньовіччя (трактати Феодора Метохіта «Етікос, або Про виховання» і Георгія Гемїста Пліфона «Про добродійність»).
16. Медико-антропологічні праці Абу Наср аль-Фарабі (873–950 рр.).

11. Методи навчання

1. Словесні методи: лекція, бесіда, розповідь, пояснення, робота з літературою.
2. Наочні методи: ілюстрування, демонстрування, спостереження.
3. Практичні методи: робота з джерелами, самостійна робота, пошуково-дослідницька робота.
4. Інтерактивні методи: дискусія, робота в малих групах, мозковий штурм, кейс-метод, ділова гра.

12. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно до конкретних цілей теми, а також під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно та вони не входять до структури практичного заняття. Рекомендується застосовувати види об'єктивного (стандартизованого) контролю теоретичної та практичної підготовки студентів.

Модульний підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення модуля на останньому практичному занятті. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні дисципліни набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

13. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма проведення підсумкового контролю має бути стандартизованою та включати контроль теоретичної та практичної підготовки. Конкретні форми контролю з дисципліни визначаються в робочій навчальній програмі.

Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 200 балів.

Модульний підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 125 балів.

14. *Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти*

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модулю (залікового кредиту) – 200 балів, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 190 балів та 10 самостійну роботу студента), за результатами модульного підсумкового контролю – 200 балів.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Поточна навчальна діяльність	Кількість балів
	Модуль 1
Тема 1	5/38
Тема 2	5/38
Тема 3	5/38
Тема 4	5/38
Тема 5	5/38
Разом	190
Самостійна (індивідуальна) робота	10
Разом сума балів за поточну навчальну діяльність	200
Модульний контроль	-
Всього сума балів за дисципліну	200

При засвоєнні теми за традиційною системою студенту присвоюються бали:

Номер модуля кількість навчальних годин/кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	Кількість семінарських занять	Конвертація у бали традиційних оцінок					Бали за виконання індивідуального завдання	Мінімальна кількість балів*
			Традиційні оцінки						
			"5"	"4"	"3"	"2"			
Модуль 90/3	1 (№1-5)	5	38	31,5	25	0	10	125	

Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3», на кількість тем у модулі. Студент допускається до підсумкового контролю при виконанні умов навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше:

Мінімальна кількість балів за поточну навчальну діяльність, що є допуском до підсумкового модульного контролю	Кількість балів
	Модуль 1
Мінімальна кількість балів, що відповідає оцінці «3» помножена на кількість занять	$5 \times 25 = 125$
Мінімальна кількість балів за підсумкове модульне заняття	25
Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент	129

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу, яку студент при бажанні може виконати:

Максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність, яку може набрати студент	Кількість балів
	Модуль 1
Максимальна кількість балів, що відповідає оцінці «5» помножена на кількість занять з додаванням балів за індивідуальну роботу	$5 \times 38 + 10 = 200$
Максимальна кількість балів за підсумкове модульне заняття	38
Максимальна кількість балів, яку може набрати студент	200

Оцінювання дисципліни:

По завершенню вивчення дисципліни на останньому практичному занятті оцінка за дисципліну вираховується як середня арифметична між оцінками в балах за семінарські заняття та СРС.

Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, які виконали всі умови навчальної програми. Кількість балів, яку студент набирає з дисципліни, визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність, балів підсумкового контролю з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу.

Заохочувальні бали за рішенням Вченої Ради можуть додаватися до кількості балів з дисципліни студентам, які мають наукові публікації.

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності студентів має перевірятися статистичними методами (коефіцієнт кореляції між поточною успішністю та результатами підсумкового модульного контролю).

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована студентам, конвертується в **4-ри бальну (традиційну)** шкалу таким чином:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
Від 180 до 200	«5»
Від 150 до 179	«4»
Від 149 балів до 120*	«3»
Нижче 120 балів	«2»

15. Методичне забезпечення

Тестові та теоретичні питання до тем практичних занять (приклад Тема 1)

Тема 1. Вступ до історії медицини. Історія медицини первісного суспільства.

1. Охарактеризувати «Історію медицини» як науку та навчальну дисципліну: функції, значення.
2. Назвати та охарактеризувати групи джерел вивчення історії медицини. Розкрити різницю між духовними та матеріальними джерелами.
3. Проаналізувати сутність зв'язку Історії медицини з іншими дисциплінами. Обґрунтувати доцільність дослідження історії медицини крізь призму всесвітньої історії та історії накопичення медичних знань, лікувальної практики, виникнення спеціальних закладів.
4. Розкрити значення курсу «Історія медицини» у підготовці майбутніх працівників медичної галузі.
5. Розділи історії медицини та їх загальна характеристика.
6. Періодизація історії медицини та загальна характеристика кожного з періодів.
7. Розповісти про особливості зародження медичних знань у первісному суспільстві.
8. Проаналізувати вплив міфологічних та релігійних уявлень на становлення знань про хвороби, їх лікування, будову тіла, особисту гігієну людини.

1. Назвіть періодизацію епох, що є прийнятою при вивченні історії медицини:

- а) первісне суспільство і Новітній час;
- б) Стародавній світ, Новий і Новітній час;
- в) первісне суспільство, Стародавній світ, середні віки, Новий і Новітній час;
- г) первісне суспільство, Стародавній світ, Відродження, Новий і Новітній час;
- д) первісне суспільство, Стародавній світ, раннє і розвинуте середньовіччя, Новий і Новітній час.

2. Періодизація всесвітньої історії медицини побудована на:

- а) на сучасній періодизації всесвітньої історії;
- б) на визнаній в медичній науці класифікації хвороб;
- в) в основу покладено цивілізаційний підхід;
- г) в основу покладена класифікація методів лікування;
- д) в основу покладені релігійно-філософські системи.

3. У який період розвитку людства виникла медицина?

- а) Новітній час;
- б) Новий час;
- в) у добу Середньовіччя;
- г) Стародавній світ;
- д) у часи первісного суспільства.

4. Назвіть основні галузі історико-медичних досліджень:

- а) загальна і спеціальна;
- б) головна і другорядна;
- в) основна і додаткова.

5. Що вивчає загальна історія медицини?

- а) особливості становлення і розвитку окремих медичних дисциплін (хірургії, педіатрії, гігієни, тощо);
- б) характерні особливості розвитку медицини в цілому, її відмінні риси, найважливіші відкриття й досягнення великих учених;

в) особливості становлення та розвитку медицини на території окремої держави.

6. *Що є предметом вивчення спеціальної історії медицини?*

- а) виникнення і розвиток окремих медичних дисциплін (наприклад, хірургії, педіатрії, гігієни);
- б) закономірності та особливості розвитку медицини в цілому;
- в) історія формування наукових напрямків, найважливіші відкриття й досягнення;
- г) вплив відомих персоналій на еволюцію медичних знань та формування медико-біологічних напрямків;
- д) особливості становлення і розвитку медицини на території окремої держави.

7. *Назвіть джерела вивчення історії медицини:*

- а) етнографічні;
- б) мінеральні;
- в) письмові;
- г) матеріальні;
- д) фото-, відео-, аудіодокументи.

8. *Вкажіть матеріальні джерела вивчення історії медицини:*

- а) знаряддя праці, предмети побутового вжитку, залишки жител, поховань;
- б) обряди, змови;
- в) міфи, билини.

9. *Назвіть писемні джерела вивчення історії медицини:*

- а) клинописні таблички;
- б) легенди;
- в) папіруси;
- г) монети;
- д) етноджерела.

10. *Історія медицини - це:*

- а) наука про розвиток медичних знань і діяльності вчених у галузі медицини відповідно до розвитку людського суспільства;
- б) наука про сучасний стан охорони здоров'я;
- в) соціально-гуманітарна наука;
- г) філософська наука.

11. *Що вивчає палеопатологія?*

- а) патологічні зміни залишків скелету первісної людини і тварин;
- б) патологічні зміни внаслідок негативного впливу природних факторів;
- в) патологію вагітності у жінок первісних племен;
- г) психопатологію первісних людей.

12. *Медицина – це...*

- а) система наукових знань та практичного досвіду, спрямована на попередження хвороб, збереження та зміцнення здоров'я, збільшення тривалості людського життя;
- б) система, комплекс державних заходів, спрямованих на збереження життя людей;
- в) наукові знання, спрямовані на зміцнення людського здоров'я;
- г) поєднання релігійних та міфологічних уявлень у лікуванні захворювань.

13. *Із метою вигнання злих духів у первісні часи здійснювали:*

- а) трепанацію черепа;
- б) лапаротомію;
- в) ампутацію кінцівки;

г) давали хворому гірку їжу та напої.

14. Визначте форми релігійних уявлень, які чинили вплив на становлення первісного лікування:

- а) тотемізм;
- б) анімізм;
- в) фетишизм;
- г) магія;
- д) усі відповіді правильні.

15. Основою лікування хвороби у первісному суспільстві вважалося:

- а) віра в надприродні властивості неживих предметів;
- б) наділення чудодійною силою амулетів, талісманів;
- в) вигнання темних сил із допомогою спеціальних ритуальних танців, заклинань, обкурювання хворого та помешкань;
- г) віра у душі предків, які опікуються живими представниками свого роду;
- д) усі відповіді правильні.

16. Тотемізм – це...

- а) віра людини у душі померлих предків – оберегів роду;
- б) віра у спеціальні ритуальні танці, заклинання, обряди з метою зцілення людини від хвороби;
- в) віра у символи, предмети, амулети, які оберігають людину від злих духів, що насилають хвороби;
- г) віра в здатність людини надприродним чином впливати на інших людей.

17. У чому первісна людина вбачала причини захворювань:

- а) у зміні кліматичних умов;
- б) у споживанні неякісної, необробленої їжі, брудної води;
- в) впливі злих духів, демонів;
- г) зміні розташування небесних світил.

18. Найдавнішими операціями в історії людства були:

- а) цісарський розтин;
- б) лапароскопія;
- в) видалення катаракти;
- г) трепанація черепа;
- д) усі відповіді правильні.

19. Чим найточніше характеризується період Середньовіччя в історії медицини:

- а) зародженням медичних знань, примітивним досвідом лікування ран, переломів;
- б) зародженням професійної медицини, виникненням спеціалізованих навчальних закладів, першими науковими відкриттями;
- в) формуванням окремих медико-біологічних напрямків;
- г) розвитком медичної науки та технологій.

20. Що саме вивчає загальна історія:

- а) зародження стародавніх цивілізацій;
- б) виникнення та еволюцію окремих галузей медицини та лікувальної практики;
- в) історію зародження профілактичної медицини;
- г) розвиток медичних знань у людському суспільстві;
- д) діяльність видатних лікарів-практиків, теоретиків у галузі лікування;
- е) історію наукових відкриттів.

Тестові питання підсумкового модульного контролю

Перелік теоретичних питань та варіанти завдань до підсумкового модульного контролю

1. Основні досягнення терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни у XX столітті.
2. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
3. Історія появи медичної емблеми. Трактуювання найвідоміших символів медичних емблем.
4. Історія створення Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та його призначення. Найважливіші завдання цього товариства.
5. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації. Міжнародні гуманітарні рухи із участю медичних працівників (наприклад, «Лікарі світу проти насильства і тероризму» (2003) тощо) та їх призначення.
6. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та наступній повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
7. Внесок вчених України в розвиток медичної науки у дорадянський період (Д.С. Самойлович, І.І. Мечніков, А.М. Філомафітський, В. Чаговець, Т.Г. Яновський, Д.К. Заболотний, інші)
8. Видатні лікарі-науковці вихідці із Буковини І. Мікулич-Радецький, Н. Монастирський та їх внесок у розвиток медичної науки.
9. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Відомі випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
10. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення.
11. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
12. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.
13. Коротка характеристика епохи Стародавнього Світу. 10 ознак цивілізації і як вони могли вплинути на розвиток медицини у країнах Стародавнього Світу (5 тис. до н. е. – 5 ст. н. е.).
14. Загальні риси розвитку медичної діяльності у країнах Стародавнього Світу. Джерела вивчення. Чому медицину Стародавнього Світу називають храмовою? Медицина у країнах Месопотамії (Шумер, Вавілонія, Ассирія). Погляди на причини захворювань, методи діагностики, напрямки в лікуванні, медична освіта, медична література, спроби регламентації лікарської діяльності.
15. Медицина середньовіччя. Арнольд із Вілланови та його праця «Салернський кодекс здоров'я»
16. Характерні риси в розвитку і здобутки медицини Єгипту. Джерела інформації. Як вплинула вузька спеціалізація лікарів на подальший розвиток медицини?
17. Характерні особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавній Індії. Джерела інформації. Розвиток медичних знань, етики, освіти у Індії.
18. Давньокитайська медицина, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
19. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші) .
20. Гіппократ, його діяльність і значення в історії медицини. «Гіппократів збірник» як перша медична енциклопедія: його структура, зміст і значення в історії медицини.

21. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їх роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
22. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву.
23. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
24. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.
25. Особливості розвитку і досягнення медицини в арабських країнах. Медичні школи, лікарні, аптеки, бібліотеки, клінічна підготовка лікарів.
26. Абу Алі Ібн – Сіна як видатний вчений - енциклопедист та його значення в історії медицини. «Канон лікарської науки» Авіценни, його структура і короткий зміст та значення для розвитку медицини. Аль – Біруні, його праця «Фармакогнозія» і її значення в історії медицини й фармації.
27. Монастирська і світська медицина періоду раннього середньовіччя в Європі. Релігійні братства і їх турбота про хворих (Орден Святого Бенедикта, Орден Святого Лазаря та інші). Правове регулювання діяльності лікарів. Підготовка лікарів у Салернській школі.
28. Розвиток медицини в Західній Європі в епоху Відродження (16-17 ст.). Утвердження дослідного методу в науці. Ятрофізика і ятрохімія та їх роль у розвитку медицини. Якою стає медична література періоду Ренесанса?
29. Падуанський університет і роль його науковців (Везалій, Коломбо, Гарвей, Батіста Монтано, Фракасторо Джованні Морганьї, Рамацціні) у розвитку медичної науки й в підготовці лікарів.
30. Розвиток медичної науки в період Відродження. Становлення анатомії, фізіології, ембріології як наук. Початок мікроскопії і її значення в медицині. Розвиток хірургії, клінічної медицини, фармації, хімії, деонтології.
31. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.): хірургія, терапія, діагностика захворювань. Великі наукові відкриття в анатомії, фізіології, гігієні, біології, хімії, мікробіології? Що вони дали для подальшого розвитку клінічної медицини?
32. Медицина ХХ століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у ХХ столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у ХХ столітті.
33. Основні досягнення у ХХ столітті терапії, хірургії, мікробіології, імунології, загальної та соціальної гігієни.
34. Сучасні науково-практичні досягнення у медичній галузі України.
35. Історія медицини України: періодизація, хронологія. Джерела. Медицина на теренах України в княжий період (X-XIV ст.). Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Джерела медичних знань.
36. Розвиток медицини у Галицько-Волинському князівстві. Медицина на українських теренах в литовсько-польську добу.
37. Медична освіта в Україні. Роль Острозької, Києво-Могилянської та Замойської академій у підготовці медичних кадрів для України. Медицина в період гетьманського правління (Козацької держави).
38. Становлення вищої медичної освіти в Російській імперії у 18 ст. Вклад українських лікарів і науковців у цю справу (М.М.Тереховський, О.М.Шумлянський, П.А.Загорський, Н.Максимович-Амбодик та інші).
39. Медична освіта на теренах України у 18-19 століттях. Становлення наукових медичних шкіл при університетах, наукових товариств медиків. Медичне просвітництво в Україні.
40. Медичне забезпечення населення в Російській імперії у 18-19 століттях. Земська медицина і її значення в історії медицини.

41. Основні принципи державної системи охорони здоров'я. Досягнення системи охорони здоров'я України за радянський період (1917-1991).

Приклади завдань для проведення комплексної залікової модульної роботи яка складається з трьох теоретичних питань, на які студенти повинні дати розгорнуту відповідь, четвертого завдання, що передбачає знання термінології з історії медицини, п'ятого – тестових завдань. Контрольна проводиться на останньому семінарському занятті і оцінюється за системою, яка діє стосовно оцінки роботи студента на семінарському занятті.

ВАРІАНТ 1

1. Історія медицини як наука і предмет викладання. Періодизація історії медицини і джерела її вивчення. Джерела вивчення історії медицини.
2. Храмова медицина Стародавньої Греції. Грецька міфологія про лікарську діяльність і міфічних героїв-лікарів (Аполлон, Асклепій, інші). Медичні школи Греції (Коська, Кротонська, Кнідська та інші) .
3. Історія заснування, розвиток і здобутки Буковинського державного медичного університету. Славнозвісні випускники університету. Фундатори наукових шкіл у галузі медицини у Північній Буковині.
4. Розкрити зміст понять: ренесанс, іригаційна система, характерник, ринопластика
5. Виберіть правильний варіант відповіді:
  1. Вперше цей лікар описав мале коло кровообігу
А) Колумбо; Б) Ар-Разі; В) Ібн-Сіна; Г) Ібн Хайсам; Д) Ібн Ан-нафіс.
  2. Перший анатомічний театр у Падуанському університеті побудував
А) Гален; Б) Бенедетті; В) Авіценна; Г) Везалій; Д) Коперник
  3. Припущення Лукреція Кара про те, що причиною заразних хвороб є невидимі для ока живі істоти, розвинув
А) Бекон; Б) Гарвей; В) Фабрицій; Г) Фракасторо; Д) Колумбо.
  4. Крилатий вислів «Знання – сила» належить:
А) Кару; Б) Гарвею; В) Бекону; Г) Мальпігі; Д) Фабрицію.
  5. Періодевти – це:
А) військові лікарі; Б) мандрівні лікарі; В) міські лікарі; Г) фамільні лікарі; Д) античні лікарі.

ВАРІАНТ 2

1. Особливості розвитку і досягнення медицини в Стародавньому Римі. Періодизація, джерела інформації. Зародження державної медицини і елементи її прояву. Медична система Асклепіада і його принципи лікування. Корнелій Цельс і значення його праці «Про медицину». Гален із Пергама як найвидатніший представник медицини Римської імперії.
2. Періодизація і основні етапи становлення первісного суспільства та первісного лікування. На якому етапі розвитку людства зародилась медицина, і які чинники спонукали появу лікувальної справи?
3. Медична етика, медичний етикет і деонтологія. Історія їх виникнення та значення у підготовці та повсякденній діяльності медичних працівників різного профілю.
4. Розкрити зміст понять: «сім вільних наук», ятрохімічний напрямок, палеопатологія
5. Виберіть правильний варіант відповіді:
  1. У цій праці Ар-Разі вперше описав клініку і лікування двох небезпечних інфекційних захворювань:
А) «Про віспу і кір»; Б) «Туберкульоз»; В) «Медична книга»; Г) «Всеосяжна книга»; Д) «Канон науки»
  2. Перший анатомічний опис ока і його анатомічні позначення (рогівка, кришталик) дав
А) Ібн ан Нафіс; Б) Авіцена; В) Ібн аль Хайсан; Г) Абулкасис

3. За порадою цього лікаря лікарні будували в тому місці, де шматки свіжого м'яса зберігалися довше

А) Руф; Б) Ар-Разі; В) Ібн-Сіна; Г) Маймонід; Д) Ібн ан Нафіс

4. Вперше відтворив у своїх працях будову людського тіла у тривимірному форматі :

А) Граунт; Б) Рамацціні; Г. Грааф; Д) Везалій; Е) Бекон

5. Афоризм «Той, хто звертається до багатьох лікарів, припускається багатьох помилок», належить

А) Сушруті; Б) Чараці; В) Орибазію; Г) Ар-Разі; Д) Ібн-Сіні.

ВАРІАНТ 3

1. Медицина Візантії: основні напрямки розвитку, досягнення. Поява монастирської медицини. Роль Візантії у збереженні античної культури і медицини та в розвитку культури й медицини Київської Русі.
2. Виникнення зачатків медичної діяльності у первісному суспільстві. Перші емпіричні засоби і навички лікування. Зародження культів і релігійних вірувань: тотемізм, фетишизм, анімізм, магія. Використання культових методів лікування.
3. Медицина ХХ століття. Найважливіші фактори, що суттєво вплинули на розвиток медицини у ХХ столітті. Подальша диференціація і інтеграція медичних наук у ХХ столітті: позитивні та негативні наслідки.
4. Розкрити зміст понять: клинопис, асуту/ашипуту, великий медичний папірус Еберста, мікроскоп (історія створення та еволюція приладу), теорія еволюції.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Найважливішою галуззю медицини часів Київської України-Руси була:

А) терапія; Б) акушерство; В) психіатрія; Г) педіатрія; Д) хірургія.

2. Початок світській (немонастирській) медичній освіті поклала в ІХ ст. медична школа в:

А) Падуї; Б) Салерно; В) Парижі; Г) Болонь; Д) Генуї.

3. Перший підручник з анатомії написав:

А) Памва Беринда; Б) Герман Конрінг; В) Джованні Тореллі; Г) Мондіно де Луцці; Д) Симфорін Таннір.

4. Основні джерела вивчення медицини давнього Єгипту:

А) речові; Б) етнографічні; В) фотодокументи; Г) кінодокументи; Д) писемні.

5. Перші аптеки виникли у:

А) Візантійській імперії; Б) Арабських халіфатах; В) Італії; Г) Стародавній Греції; Д) Римській імперії.

ВАРІАНТ 4

1. Розвиток медицини та фармації в Західній Європі в епоху Середньовіччя.
  2. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я (ВООЗ). Історія створення та основні напрямки діяльності цієї організації.
  3. Олександрійська наукова школа, мусейон, олександрійська бібліотека і їх значення для подальшого розвитку медицини. Еразистрат і Герофіл та їхня роль у розвитку анатомії, хірургії, фармації.
  4. Розкрити зміст понять: хірургічний папірус Едвіна Сміта, «Салернський кодекс здоров'я», «резальшікі», херідес.
  5. Виберіть правильний варіант відповіді:
1. Перша система медичної допомоги створюється в
А) Єгипті; Б) Китаї; В) Індії; Г) Римі; Д) Греції.
  2. Початок світській (немонастирській) медичній освіті поклала в ІХ ст. медична школа в:
А) Падуї; Б) Салерно; В) Парижі; Г) Болонь; Д) Генуї.
  3. Назвіть основні досягнення французького вченого Л. Пастера:
А) визначив причини спиртового, масляного і молочнокислого бродіння; Б) створив вакцини проти сказу, сибірської виразки; В) створив вакцину проти натуральної віспи; Г) засновник

наукової мікробіології та імунології; Д) запропонував спосіб пастеризації для термічної обробки термолабільних речовин.

4. Основні джерела вивчення медицини давнього Китаю:

А) писемні; Б) фотодокументи; В) кінодокументи; Г) фотодокументи; Д) речові.

5. Перший шпиталь у Київській Русі був заснований при:

А) палаці князя Володимира; Б) при Почаївському монастирі; В) при Києво-Печерській лаврі; Г) при Кирилівській церкві у Києві.

ВАРІАНТ 5

1. Давньокитайська медицина та фармація, особливості розвитку і досягнення. Організація медичної справи в країні. Профілактичний напрямок.
2. Медицина та фармація в Арабських халіфатах. Поява шкіл, шпиталів, лікарень. Найвизначніші вчені-медики арабського світу.
3. Медицина Нового часу (18 – 19 ст.). Загальна характеристика новочасної доби. Чому лікарні та тюрми стають центральною темою тогочасних салонних дискусій? Які фактори цього періоду найбільше вплинули на розвиток медицини та фармації?
4. Розкрити зміст понять: вчення Галена, карантин, кунсткамера, відкриття Лістера.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1). В основі медицини Тибету лежить:

А) буддизм; Б) християнство; В) індуїзм; Г) іслам; Д) іудаїзм.

2. Першим визнав головний мозок вмістилищем розумової діяльності:

А) Алкмеон; Б) Емпедокл; В) Ктезій; Г) Діоскорид; Д) Ейріфон

3. Творцем анатомії як науки був:

А) Гарвей; Б) Везалій; В) Габріель; Г) Сервет; Д) Фабрицій.

4. Звання камердинера короля і королівського хірурга присвоєно:

А) Везалію; Б) Фабрицію; В) Колombo; Г) Паре; Д) Євстахію.

5. Яким є внесок англійського лікаря У. Гарвея у розвиток фізіології:

А) відкрив капіляри (1661 р.); Б) описав елементи крові (1665 р.); В) описав епідерміс і ниркові тільця (1666 р.), які вважав залозами; Г) зробив лінзи, які збільшували в 270 разів; Д) відкрив велике коло кровообігу.

ВАРІАНТ 6

1. Медицина та фармація на теренах України в княжий період. Джерела. Медицина Київської Русі та впливи на її розвиток медицини Візантії і Арабських Халіфатів. Монастирська і світська медицина Русі. Санітарна справа. Медична література. Спеціалізація руських лікарів. Регламентация медичної діяльності в Русі.
2. Заснування анатомічного напрямку. Розвиток анатомії в університетах Європи. Перші підручники з анатомії. Анатомічні розтини. Андреас Везалій.
3. Історія створення Буковинського державного медичного університету. Становлення медицини на Буковині.
4. Розкрити зміст понять: порівняльна анатомія, бібліотека Ашурбанапала, відкриття Л. Пастера, асептика, мальпігієві судини, волокна Пуркіне.
5. Виберіть правильний варіант відповіді:

1. Одним з перших носіїв медичних знань та медичних традицій в Україні часів Київської Русі були:

А) жінки; Б) ченці; В) жреці; Г) шамани; Д) всі відповіді правильні.

2. Перше згадування про створення стаціонарної лікувальної установи у Київській Русі було у:

А) X столітті; Б) IX столітті; В) XI столітті; Г) XII столітті; Д) XIII столітті.

3. При монастирях і великих церквах у Київській Русі влаштовувались притулки для хворих:

А) на взірєць грецьких; Б) на взірєць римських; В) на взірєць єгипетських; Г) на взірєць китайських; Д) на взірєць індійських.

4. Медицина Тибету формувалася під впливом медицини:

А) Єгипту та Індії; Б) Китаю та Єгипту; В) Індії та Китаю; Г) Греції та Риму; Д) Єгипту та Греції.

5. В основі медицини Тибету лежить:

А) буддизм; Б) християнство; В) індуїзм; Г) іслам; Д) іудаїзм.

- Перелік завдань для самостійної роботи
- Конспекти лекцій
- Навчальний посібник для практичних занять
  - 1.Мандрик-Мельничук М.В., Коцур В.А. Історія медицини від первісних часів до епохи великих природничих відкриттів: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 140 с.
  - 2.Мандрик-Мельничук М.В. Історія медицини від експериментальних досліджень до до сучасних технологій: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 160 с.
- Навчальний посібник для самостійної роботи студентів
  - 1.Мандрик-Мельничук М.В. Словник-довідник з історії медицини. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 150 с.
  - 2.Верхратський С.А. Історія медицини [Текст]: навч. посіб. / С.А. Верхратський, П.Ю. Заблудовський. – К., Вища школа, 1991. – 431 с.

16. *Рекомендована література*

Основна:

1. Мандрик-Мельничук М.В., Коцур В.А. Історія медицини від первісних часів до епохи великих природничих відкриттів: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 140 с.
2. Мандрик-Мельничук М.В. Словник-довідник з історії медицини. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 150 с.
3. Мандрик-Мельничук М.В. Історія медицини від експериментальних досліджень до до сучасних технологій: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Технодрук, 2019. – 160 с.

Допоміжна:

1. Верхратський С.А. Історія медицини [Текст]: навч. посіб. / С.А. Верхратський, П.Ю. Заблудовський. – К., Вища школа, 1991. – 431 с.
2. Сорокина Т.С. История медицины: учебник для студентов высших медицинских учебных заведений / 12-е изд. – М. : Издательский центр «Академия», 2016. – 560 с.
3. Медицина в Україні, видатні лікарі: Бібліографічний словник. – Вип. 1. Кінець XVII – перша половина XIX століть / За ред. С.М. Старченка. – К. : Медицина України, 1997.
4. Ступак Ф.Я. Вступ до історії медицини. Медицина і первісне суспільство / Ступак Ф.Я. – К. : НМУ, 2002.
5. Ступак Ф.Я. Культура і медицина Індії. – К.: НМУ, 2001.

17. Інформаційні ресурси

1. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int
2. Европейская база данных «Здоровье для всех» www.euro.who.int/ru/home
3. Кохрейнівський центр доказової медицини www.cebm.net
4. Кохрейнівська бібліотека www.cochrane.org
5. Національна медична бібліотека США – MEDLINE www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed
6. Канадський центр доказів в охороні здоров'я www.cche.net
7. Центр контролю та профілактики захворювань www.cdc.gov

8. Центр громадського здоров'я МОЗ України www.phc.org.ua
9. Українська база медико-статистичної інформації «Здоров'я для всіх»:
<http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203>
10. Журнал British Medical Journal www.bmj.com
11. Журнал Evidence-Based Medicine www.evidence-basedmedicine.com...